

ELS BASSET: DOLÇAINERS I TABALETERS

JOSEP MARIA BATALLER LLÀCER

institució
alfons el magnànim
centre valencià
d'estudis i d'investigació
VALÈNCIA, 2021

MÚSIQUES

16

Col·lecció dirigida per
Josep Antoni Alberola — Ramon Canut
Ferran Escrivà — Isabel Ferrer — Jordi Reig

© dels textos: «Presentació»: Jordi Reig Bravo, 2019. Capítol 3, «Cent vint anys de dolçainers i tabaleters Basset»; II. «Composicions de Josep Basset Alberola», dins del capítol 9. «Sobre les peces musicals dels Basset» i ressenyes de les mostres sonores 4, 6 i 7: Josep Basset Alberola, 1994, 2017, 2000, 2012 i 2008, respectivament. Annex 2. «Breu biografia del cognom Basset»: Víctor Basset Alberola, 1984 i addenda de 2016. Annex 3. «Auca del tio Perot»: Maria Alcaraz i Frederic Santamaria, 2009; de la resta: Josep Maria Bataller Llàcer, 2019

© de les partitures: autors: Josep Basset Alberola i Jacobo Ferrer Cortell; arranjadors: Hipòlit Agulló Ferrándiz, Alfons Basset Alberola, Josep Basset Alberola, Josep M. Bataller i Llàcer, Jacobo Ferrer Cortell, Ramón García, Miquel Ruiz Gracia, Toni Salvador Climent, Frederic Santamaria Montaner i Juan Carlos Sempere Bomboí. Diputació Provincial de València, Institució Alfons el Magnànim, Institut Valencià de Musicologia (col·lector: Antonio Chover Salom); de les transcripcions i transposicions: Josep Maria Bataller i Llàcer; de l'edició: Josep Maria Bataller i Llàcer

© de les mostres sonores: pistes 1, 2 i 3: Generalitat Valenciana, Institut Valencià de la Música, 2012; pistes 4, 6 i 7: AC de Dolçainers i Tabaleters de la Safor-UPG, 2001, 2012 i 2008, respectivament; pista 5: Ximo Caffarena, 2006

© de les fotografies: família Basset i els autors

© il·lustracions: Josep Basset Alberola, 2019

© 2021, Josep Maria Bataller Llàcer

© 2021, Institució Alfons el Magnànim
Centre Valencià d'Estudis i d'Investigació
Diputació de València
Corona, 36 — 46003 València
Tel.: +34 963 883 169
contacte@alfonselmagnanim.com
www.alfonselmagnanim.net

ISBN: 978-84-7822-815-7 — DL: V-1908-2019

Disseny de la coberta: Collage-no Diseño Gráfico
Maquetació: Artegraf Impressors

Impressió: IMPREMTA
DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA

*Als Basset
d'abans i d'ara, dolçainers i tabaleters
de Benifairó de la Valldigna*

ÍNDIX

Agraïments	13
Presentació, <i>per</i> JORDI REIG.....	15
Introducció	17
Benifairó de la Valldigna	21

I - HISTÒRIA D'UNA FAMÍLIA DOLÇAINERA DE BENIFAIRÓ DE LA VALLDIGNA: ELS BASSET

1. ELS BASSET: DOLÇAINERS I TABALETERS DE BENIFAIRÓ DE LA VALLDIGNA.....	25
L'origen de la nissaga: Joan Baptista Basset Casanova (1852-1915), 25 – La segona generació: els fills de Joan Baptista Basset Casanova, 25 – La tercera generació: els fills de Víctor Basset Bernat, 26 – La quarta generació: la filla d'Alfons Basset Alberola, 27 – Arbre genealògic dels dolçainers i tabaleters Basset, 28 – Fotografies dels Basset, 29	
2. LA DOLÇAINA I EL TABAL A LA SAFOR: DES DE MEITAT DEL SEGLE XIX FINS A L'ACTUALITAT. UNA ULLADA HISTÒRICA.....	31
Introducció.....	31
Escoles de dolçaina i tabal a la Safor.....	33
I. ÈPOCA VELLA: NIT DELS TEMPS-1975	
<i>Segona meitat del segle XIX: la dolçaina arriba al cim</i>	
Tomás Marzal Bonet, <i>Poca Sang</i> de Gandia, 37 – Joan Baptista Basset Casanova, <i>el ti Francés</i> , 38 .	
<i>Primeries del segle XX fins a l'any 1975: una lenta agonia</i>	
Primera meitat del segle XX: els Basset i els Perot, 39 – Salvador Millet Frasquet, <i>el tio Perot</i> de Rafelcofer, 39 – Els Basset de Benifairó de la Valldigna, 41 – Altres dolçainers i tabaleters de l'època a la Safor, 41	
Dècada dels seixanta i primera meitat dels setanta: la dolçaina moribunda, 43	

II. ÈPOCA NOVA: 1975-2017

Primer període (1975-1992): la dolçaina a l'aula

L'any 1975: el punt d'inflexió, **45** – Els anys de la transició democràtica (1975-1982): la revaloració de la tradició, **46** – Els anys vuitanta del segle XX: sembrant llavors, **47** – Josep Malonda Sanchis (1948), el dolçainer d'Oliva, **47** – Frederic Santamaria i Montaner (Beniarjó, 1963), el dolçainer de la Safor, **48**

Segon període (1992-2006): la gran eclosió

La proliferació d'escoles i colles: la gran eclosió, **50** – Miquel Ruiz Gracia (1964-2013), el dolçainer de Gandia, **51** – Alfons Basset i Alberola (1941), el dolçainer de la Valldigna, **52** – La Federació Valenciana de Dolçainers i Tabaleters (1998), **53** – Paco Escudero Silvestre (Albaida, 1961), el lutier de la Safor, **54**

Tercer període (2006-2017): la dolçaina acadèmica

La dolçaina al Conservatori (2006), **55** – Hipòlit Agulló Ferrándiz (Cocentaina, 1964): intèrpret, professor i cap de colla, **56** – Paco de Domingo (Carcaixent, 1971): intèrpret, professor i director, **57** – La crisi econòmica (2008-2017), **57** – Professionals de la dolçaina a la Safor dels últims anys, **58** – Taules cronològiques dels dolçainers i tabaleters a la Safor (1850-2017), **60**

MÚSICA, GÈNERES I FUNCIONS SOCIALS.....	62
Funcions socials del duo dolçaina i tabal	62
Gèneres tradicionals amb intervenció de dolçaina i tabal i funcions socials.....	63
Un recorregut històric per la música dolçainera a la Safor (1850-2017).....	64
<i>Època vella</i> : Danses, balls i revetlles, 64 – Dianes, cercaviles, processons i <i>albaes</i> , 65	
<i>Època nova</i> : Danses rituals, 66 – Les colles, 66 – Nous repertoris, 67	
Cavalcada del Tio de la Porra, 64 – Música festera: marxes mores i cristianes, 67 – Correfocs, 68 – Concerts, 68 – Exemples de repertoris musicals actuals, 69 – Les <i>albaes</i> a la Safor, 72	
<i>Relació de grups actuals de música tradicional a la Safor</i>	75

3. CENT VINT ANYS DE DOLÇAINERS I TABALETERS BASSET

per JOSEP BASSET ALBEROLA..... **77**

I. LA NISSAGA BASSET: DOLÇAINERS I TABALETERS DE BENIFAIRÓ

DE LA VALLDIGNA..... **77**

II. MON PARE: EL DOLÇAINER VÍCTOR BASSET BERNAT (1908-1969)..... **81**

Records de la infantesa, **81** – La vida del dolçainer i del tabaletaer, **81** – Un dia de festa, una jornada de treball, **82** – *a*) La despertada, **82** – *b*) L'acompanyament per anar a missa, **83** – *c*) La volta de després de missa, **83** – *d*) El dinar, **83** – *e*) La processó, **84** – L'ofici de dolçainer, **84**

Una nit d'*albaes* al Molinar (pedania d'Alzira, 1957), **87**

Dues toques significatives que interpretava mon pare: La contradansa, 89
La dansà, 89
Despertar a la vida: Impressions d'un xiquet de poble, 91 – La fi de la
infantesa, 91
De per què mon pare deixà de tocar ja més vegades llogat la dolçaina, 92
Glossari, 94
Mon pare, 99

4. ELS BASSET AVUI DIA.....	101
Alfons Basset Alberola (1941), Josep Basset Alberola (1948), Rebeca Basset Peris (1974)	
5. TERRITORI D'ACCIÓ, ZONA FOLKLÒRICA I ÀMBITS ESTILÍSTICS DELS BASSET	109
Territori d'acció dels Basset, 109 – Mapa del territori d'acció del dolçainer Víctor Basset Bernat, 111 – Zona folklòrica del territori d'acció dels Basset, 112 – Àmbits estilístics dels dolçainers i tabaleters Basset, 113	

II - EL LLEGAT MUSICAL DELS BASSET

1. APUNTS SOBRE EL TERME «REPERTORI».....	119
Introducció.....	119
Repertori general, repertori tradicional i repertori nou	119
Repertori personal	121
Tipus d'agrupacions de dolçainers i tabaleters (1850-1992), 122 – 1. Agrupacions conjunturals, 123 – 2. Agrupacions familiars, 124 – 3. Agrupacions pseudogremials, 125 – 4. Agrupacions escolars, 126 – 5. Agrupacions interrelacionals, 128	
Repertori de grup.....	129
Addenda	136
2. REPERTORI MUSICAL DEL DOLÇAINER BAPTISTA BASSET BERNAT.....	141
3. REPERTORI MUSICAL DEL DOLÇAINER VÍCTOR BASSET BERNAT.....	151
4. COMPOSICIONS MUSICALS DE JOSEP BASSET ALBEROLA	171
5. SOBRE LES PECES MUSICALS DELS BASSET.....	215
I. <i>Repertoris dels dolçainers Baptista i Víctor Basset Bernat, 215 – Fonts documentals, 215 – Sobre els arranjaments, transcripcions i transposicions, 216 – Peces coincidents, 217</i>	
II. <i>Composicions musicals de Josep Basset Alberola (per Josep Basset Alberola), 220</i>	
III. <i>Sobre les mostres sonores, 222 – Mostres sonores dels Basset, 222</i> <i>Ressenyes de les mostres sonores, 223 – Estratègies expressives amb la dolçaina, 228</i>	

III - ANNEXOS

1. Mapa físic i polític de la comarca de la Safor.....	233
2. Breu biografia del cognom Basset, per Víctor Basset Alberola.....	235
3. Auca del tio Perot, per Maria Alcaraz i Frederic Santamaria.....	243
4. Gèneres tradicionals amb intervenció de dolçaina i tabal	247
5. Llista de peces musicals que apareixen al llibre vinculades d'una o altra manera a la comarca de la Safor	249
6. Zones folklòriques valencianes	251
7. «La Dança de Tabernes de Valldigna».....	253
8. Altres tocats de dolçaina de la Valldigna	258
9. <i>Basset</i> (cercavila de Jacobo Ferrer Cortell) Jacobo Ferrer Cortell (1974)	261
Índex antroponímic	279
Índex de grups de música, centres d'ensenyament musical, concursos, certàmens i diferents entitats	287
Índex toponímic	293
Índex de les il·lustracions de Josep Basset Alberola	299
Bibliografia	301

AGRAÏMENTS

Agraïsc la informació aportada, els suggeriments i les correccions (per ordre alfabètic) d'Hipòlit Agulló, Paco de Domingo, Paco Escudero, Jacobo Ferrer, Josep Malonda Sanchis, Jordi Reig, Toni Salvador i Frederic Santamaria, i també per donar-me permís per incloure-hi arranjaments i composicions musicals d'alguns dels esmentats.

Gràcies a Maria Alcaraz i Frederic Santamaria per permetre la publicació de l'*Auca del tio Perot* de Rafelcofer, de llur autoria.

Gràcies a l'Institut Valencià de la Música, a Ximo Caffarena i a l'AC de Dolçainers i Tabaleters de la Safor-UPG per poder usar enregistraments sonors de llur propietat.

Gràcies a Jordi Reig Bravo, reconegut musicòleg valencià, per haver tingut a bé avalar aquest llibre amb el seu escrit de presentació. He de dir que el seu llibre *La música tradicional valenciana* (també coneguda per la «Bíblia de la música tradicional valenciana») ha estat una font d'inspiració i un magatzem de recursos analítics musicals que he tingut molt presents al llarg del procés constructiu del discurs del meu estudi.

Agraïsc la col·laboració prestada pels germans Víctor, Alfons i Josep Basset Alberola i Rebeca Basset Peris (Alfons, Josep i Rebeca, continuadors de la tradició xirimitera familiar), que han aportat informació directa i, per tant, força valuosa sobre els seus avantpassats dolçainers i tabaleters i sobre ells mateixos; al cap i a la fi, vertaders protagonistes d'aquest llibre.

Especialment, agraïsc l'ajuda facilitada, que més aviat jo qualificaria de cooperació —la qual ha estat bastant—, del meu amic i company musical, Josep Basset Alberola, que ha compartit amb mi, des de gairebé els primers moments del naixement d'aquesta idea —ara ja materialitzada en el present llibre—, la il·lusió i l'entusiasme, amb la complicitat pròpia com si de dos xicons barbamecs es tractara.

No puc deixar d'agrair a la Institució Alfons el Magnànim per haver considerat aquest projecte digne d'ésser publicat per tan distingida entitat.

PRESENTACIÓ

En un sentit estricta, la música tradicional valenciana forma part del patrimoni cultural, tant immaterial com material, de totes les valencianes i els valencians, ja que en el segon apartat hauríem d'incloure, en companyia d'alguns instruments musicals i altres artefactes, les escasses partitures valuoses que s'utilitzen per transmetre melodies en l'àmbit dels grups de danses i, sobretot, en el món de la interpretació amb la dolçaina i el tabal. Tot i això, és evident que el camp més ampli de béns musicals patrimonials és immaterial, o almenys intangible: sonor, majoritàriament. Perquè el mecanisme principal de transmissió del so organitzat socialment, en una cultura àgrafa com la de les classes subalternes, quasi sempre en el medi rural, ha estat l'oralitat des dels temps que no es recorden fins els primers enregistraments en discs de pedra al començament del segle xx.

En qualsevol cas, cal remarcar què significa *patrimoni*. Etimològicament, la paraula indica la riquesa que hom rep dels seus predecessors; jurídicament, fa referència als béns que són susceptibles de rebre una estimació econòmica. Conseqüentment, patrimoni és allò que és nostre, allò que ens pertany, la nostra propietat, la nostra pertinença, la nostra riquesa. La hisenda del poble valencià, de tots i totes i cadascun i cadascuna de nosaltres.

Per tant, és lícit que ens vinguen a la ment conceptes actitudinals com la protecció, la preservació, la defensa o la conservació quan pensem en allò que és nostre. Una cosa distinta és que obrem en conseqüència. Més enllà d'evidències de caràcter general com la permissivitat davant el deteriorament mediambiental del territori, l'actitud laxa en observar l'ús negligit de la llengua, o la indiferència davant la transmissió desatada de la cultura, especialment de la cultura popular, en el camp que ens és propi hem sigut capaços d'aprovar per unanimitat de tots els grups parlamentaris, el 1998, la Llei Valenciana de la Música, aplicar-la a mitges, i que la derogue el 2013 un sol partit amb majoria en les Corts Valencianes.

Mentre esperem una redefinició legal més precisa per part de les administracions públiques actuals, o almenys un canvi, un aclariment o una nova orientació sobre què hem de fer, educativament i socialment parlant, amb allò que és nostre, són feliçment oportunes les iniciatives que vessen llum sobre una part concreta de la música tradicional valenciana en tant que patrimoni immaterial;

en aquest cas, un estudi profund d'una parcel·la determinada de l'ús social i musical del duo dolçaina i tabal. Amb aquests tipus de treballs parcials rigorosos i fets des de l'honestedat podrem reconstruir no sols el patrimoni musical tradicional valencià, sinó també la nostra cultura popular, més rica, amena i diversa del que sembla des de fora.

Els instruments emblemàtics de la tradició musical valenciana, estudiats de manera exclusivament tècnica des de mitjans dels anys 70 del segle passat, certament tard, no han començat a suscitar interès i reflexió intel·lectual fins la segona dècada del segle XXI, i hem hagut d'esperar fins el recent 2018 per trobar recolzament acadèmic orientat a la investigació universitària.

El motiu d'aquesta tardança potser siga la dificultat de l'empresa. Si bé és problemàtic tenir cura dels béns musicals materials, és encara més difícil establir mecanismes per estudiar les manifestacions musicals immaterials, sobretot perquè estan en continua evolució, en mutació perpètua: la variabilitat és una de les característiques distintives essencials de la música tradicional. Ha sigut la consolidació d'una branca del saber relativament nova com l'etnomusicologia la que ha canviat l'enfocament dels estudis: la música s'ha de valorar dins i ben relacionada amb l'entorn sociocultural que la fa possible, per tant, a més de la substància sonora pròpiament dita, hem d'atendre altres aspectes, com l'ús social, quotidià, la funcionalitat específica de cada gènere, de cada mostra, la conceptualització que en fan els usuaris naturals, els intèrprets i el públic... Hem d'estudiar la nostra música com a resultat d'uns processos determinats dins la nostra societat, i com a conseqüència d'unes funcionalitats reals dins la nostra cultura.

Aquests aspectes antropològics, etnogràfics, sociològics, històrics i geogràfics, a més dels musicals, estan contemplats extensament en el llibre, de vocació clarament etnomusicològica.

Finalment cal dir que el de la dolçaina i el tabal és el sector que més puixança té dins la música tradicional valenciana, el més conreat i el que compta amb una massa de seguidors més àmplia. Aquest treball fomentarà encara més l'expansió, alhora que aportarà reflexió, sapiència i coneixement de causa al col·lectiu. La música és un mitjà d'integració social que reforça el sentiment de pertinença al grup, reforça la consciència de poble. Benvingudes siguen les propostes que miren de nodrir aquesta consciència.

JORDI REIG BRAVO
Octubre del 2019

INTRODUCCIÓ

Certament, la dolçaina i el tabal —els instruments valencians per antonomàsia— han recorregut un llarg camí a través dels segles fins arribar a començar a assolir l'estatus d'instruments «moderns» aptes per deseixir-se al nostre segle XXI. Avui dia, són milers les persones (homes i dones) que els estudien o els toquen, integrades, la majoria d'elles, en les nombrosíssimes colles escampades arreu del País Valencià. Encara no fa cinquanta anys, la dolçaina i el tabal estaven a punt de desaparèixer com a instruments emprats en les manifestacions festives i cíviques dels nostres pobles, viles i ciutats, com així ha ocorregut amb altres instruments oblidats al bagul de la història. El llarg trànsit de la societat agrària i rústica, de l'anomenada «societat tradicional», a la societat industrial i de serveis, que s'esdevé des de finals del segle XIX i durant gran part del segle passat, semblava que anava a deixar fora de circulació els nostres instruments, com tants altres costums, tradicions, oficis, maneres de fer i pensar, considerats arcaics i «polsosos». Sortosament, no va ser així, però perquè açò fos possible, la dolçaina i el tabal s'hagueren d'adaptar als temps nous. L'ensenyament dels instruments obert a tot el públic, l'ús de partitures escrites com a ferramentes necessàries per al seu aprenentatge i el canvi de la concepció del «xirimiter d'ofici» a entendre la dolçaina com a una afecció cultural són algunes d'aquestes adaptacions importants que han hagut d'adoptar per a sobreviure i guanyar-se el seu «nínxol ecològic» en el variat i complex ecosistema musical del segle XXI.

I amb açò, arribaren els professionals de la dolçaina, els mestres, intèrprets i directors: persones amb una sòlida formació musical tant acadèmica com d'experiència «de carrer», que han pogut trobar un espai laboral ja siga a temps parcial o complet. De la plèiade de sonadors que ara tenen entre els quaranta i cinquanta i tants anys, que visqueren encara les últimes raneres de la dolçaina tradicional, són els dolçainers més veterans que ara nodreixen les files professionals. Aquests però, ja no són els únics: noves generacions que ja han estat plenament educades en el si de la dolçaina escolaritzada (fins i tot podríem dir, «domesticada») han anat afegint-s'hi des d'aleshores. Joves per als quals l'anomenada societat tradicional és simplement una abstracció pròpia del pretèrit històric, ja que no han arribat a conèixer-la directament, a viure-hi. El «dolçainer d'ofici» és un record, sense dubte, del passat. Homes que antigament com-

paginaven el treball de xirimiter amb altres feines. El tabaletter —normalment, un xiquet, moltes vegades parent del dolçainer— no arribava ni tan sols a rebre la consideració de treballador: era un «aprenent» en el sentit gremial del terme, un potencial dolçainer en el futur. Homes de la classe baixa que solien actuar per a gent de la classe baixa en les festivitats populars. I aquest ofici es traspassava de pares a fills o d'«oficials mestres» a joves «aprenents» a l'estil de la societat tradicional. La dolçaina i el tabal no eren un mitjà per a conrear-se culturalment o per a esbargir-se, com ho són avui en dia, eren dues eines de treball per tal de guanyar-se el pa.

Són coneguts els noms de bastants dolçainers tradicionals del segle XIX i del segle XX: Pastrana (Llíria), Francesc Auseco (Meliana), Tivero (Benimassot), Cafís (Benissa), Lluís Hernández (Alcàsser), els Boixos (Sagunt), Poca Sang (Gandia), el Pilotero (València), Honorat Gil (Alfarp), Pedro Ramos i Vicent Montoliu (Tales), Juanito i Salvoret (barri del Carme de València), José Sanfeliu (València), Francisco Marí (València; Benicalap), José Llinares (Callosa d'en Sarrià), Camilo Ronzano (Sorita), Simeón Mulet (Pedreguer), Joan Blasco (València)... Així com de llinatges familiars que han anat transmetent els instruments i els coneixements musicals de generació en generació: els Ramos i Montoliu de Tales, los Leones d'Almedíxer, els Garrafes de Morella, els Xirivella de Foios, els Teixidors de Benassal, els Claverol de Catarroja, els Greses de Benimaclet, els Boronat de Callosa d'en Sarrià... Destacable és, així mateix, la nissaga dels Cardona d'Oliva que retrotrauen el seu origen a l'edat mitjana.¹

Però la història de la dolçaina i dels dolçainers i tabaletters roman encara prou en l'obscuritat com així ens expressa Josep Vicent Frechina al seu article sobre Antoni Máñez, *Pastrana*, dolçainer de Llíria:

Malaauradament, la dolçaina, tot i la seua condició d'instrument nacional i l'extraordinari reviscolament de què ha gaudit en les darreres dècades, continua tenint una història ben bé desconeguda. Poca cosa sabem, per exemple, de molts dolçainers la fama dels quals ha viatjat en el temps fins a nosaltres; només algunes anotacions aïllades, alguna breu semblança biogràfica agafada al vol per un cronista coetani (Frechina: 2006).

Els Basset de Benifairó de la Valldigna constitueixen una d'aqueixes dinasties dolçaineres de comuna normalitat als segles passats. A més, amb la particularitat que han arribat als nostres dies amb representants vius familiars que encara toquen la dolçaina i el tabal tot mantenint així la connexió directa de la transmissió oral dels coneixements musicals amb els seus antecessors. Evidentment, els actuals Basset s'han adaptat a les característiques dels temps moderns i han convertit el que per als seus avantpassats era un ofici en, més aviat, una

¹ Aquest catàleg de dolçainers i estirps dolçaineres s'ha configurat bàsicament a partir de la informació donada per Blasco (1981: 5), Ahuir (1989: 11), Frechina (2006) i Llorca (s. a.).

afecció cultural, tot arribant fins i tot, a la, podríem dir-ne, semiprofessionalització docent i interpretativa en algun cas (com així ha ocorregut amb Alfons Basset Alberola). Una nissaga que ha passat per la història dolçainera de manera prou discreta ja que no sol ser esmentada als llistats de cognoms amb tradició xirimitera que apareixen en les introduccions d'alguns mètodes de dolçaina i en les encara escasses publicacions sobre la matèria existents.

Aquest llibre tracta de ser un estudi sobre els Basset, llinatge de sonadors i tocadors que es remunta a mitjan segle XIX. I la seua investigació s'ha vist afavorida notablement per la informació de primera mà que els actuals Basset ens han aportat, principalment per la d'aquells que han continuat amb la tradició dolçainera familiar.

El llibre està estructurat en dues parts. En la primera hem intentat seguir l'evolució cronològica de la nissaga, tot situant-la a dins de la història general de la dolçaina i el tabal a la comarca de la Safor, des de meitat del segle XIX fins a l'actualitat. En la segona, es presenta una recopilació escrita de les tocatges de dolçaina relacionades amb els Basset: del repertori que interpretaven els dolçainers antics (els germans Baptista i Víctor Basset Bernat), que podríem anomenar tocatges tradicionals; de les noves composicions realitzades per Josep Basset Alberola, un dels Basset d'avui dia; i, per últim, s'inclou una cercavila composta per Jacobo Ferrer Cortell, dedicada a aquest últim. Per a compilar aquestes partitures s'ha recorregut als documents escrits, a gravacions, a comunicacions orals i a la memòria dels Basset actuals, és a dir, a totes aquelles fonts documentals sobre els Basset que es trobaven disperses ací i allà.

Finalment, aquest treball es completa amb un CD on s'incorporen els enregistraments sonors dels dolçainers Baptista Basset Bernat i Alfons Basset Alberola i de les interpretacions de la colla de la Safor d'un arranjament d'una peça tradicional del repertori dels Basset (*Contradansa*) i de dues obres de facturació contemporània compostes per Josep Basset Alberola. A més, s'hi adjunten totes les partitures esmentades en el paràgraf anterior en format PDF per tal de facilitar la seua difusió i el seu ús per a tots aquells que els hi abellesca.

BENIFAIRO DE LA VALLDIGNA

Benifairó de la Valldigna és un poble valencià de la comarca de la Safor, situat al centre de la planura de la Valldigna, amb vora 1.700 habitants i uns 20 km² de superfície. Limita al nord amb Alzira, a l'est amb Tavernes de la Valldigna i Xeraco i a l'oest i al sud amb Simat de la Valldigna.

La Valldigna és una comarca natural i històrica ben definida, situada entre l'Horta de Gandia i la Ribera del Xúquer, que arranca des de l'angost Portijol i s'estén envoltada per la Serra de les Agulles al Nord, la d'Aigües Vives a l'Oest, les muntanyes del Toro, Tossal del Cocodril, Buixcarró i el Mondúver cap a Mitjorn i sols resta oberta cap a la Mediterrània. [...]

Al bell mig d'aquesta comarca, entre Simat i Tavernes, sota la presència del Castell d'Alcalano o de la «Reina Mora», però al pla, està Benifairó de Valldigna. El seu nom és un topònim de tipus tribal àrab, Beniayroy o Benihayro i es completa amb «de Valldigna» perquè passà a ésser, a finals del segle XIII, propietat del nou Monestir de Santa Maria de Valldigna, de l'Orde del Cister, quan el Rei Jaume II va donar la Vall anomenada d'Alfandech al seu capellà i Abat del Monestir de Santes Creus per a la construcció del nou Monestir Cistercenc, canviant-li el nom tradicional àrab pel de Valldigna. Eren temps d'aliança entre el tron i l'altar, temps en què una campanya victoriosa propiciava agraïments als abats que pregaven per la victòria. (Casimiro, 1986: 9)

Travessa el terme el riu Vaca, al qual aflueixen els barrancs del Castell, Cardona, Martí i Maluc. Les altures principals són: Puntal de Massalari (599 m), Puntal de les Foies (566 m), Cucons (495 m) i Sangonera (439 m), vèrtex geodèsic de tercer ordre. Les terres cultivades estan plantades quasi exclusivament de tarongers; per això, hi ha diverses empreses dedicades a la manipulació i exportació de la taronja. (Peris, 2001: 11)

Era típica d'aquesta població la producció artesanal d'espardenyes d'espert fins a la darrerria del segle XX:

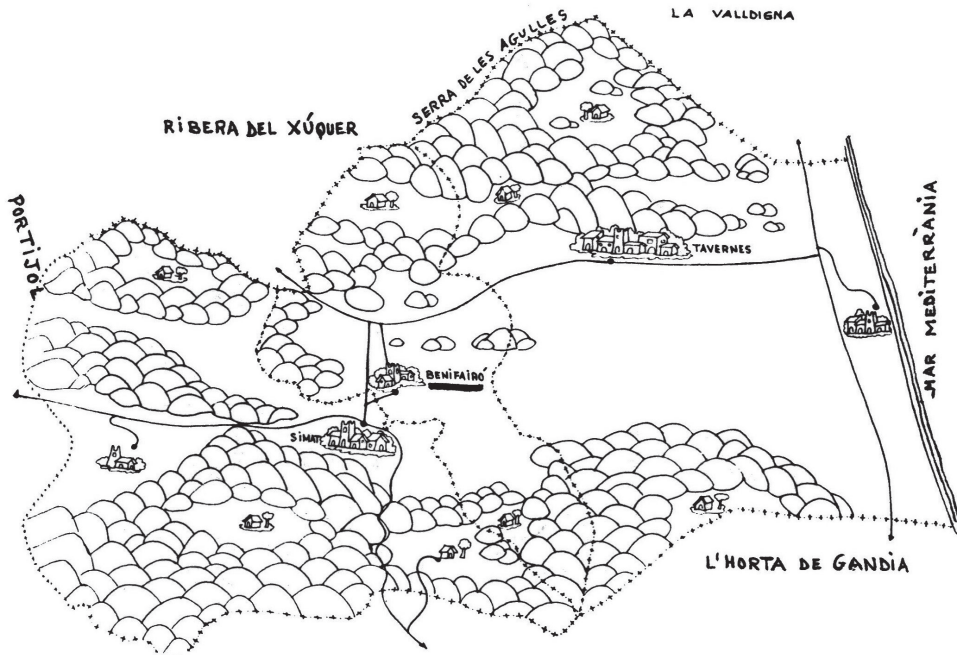
Es fabricaven doncs les espardenyes d'espert allí al meu poble dit, Benifairó de la Vallidigna. Avui, encara queda un home vell que continua anant pels mercats medievals ara posats tan de moda, ensenyant l'antiga artesanía benifaironera heretada de l'espert. [...]

El temps industriós de l'espardenya d'espert es passava amb els llargs dies plujosos i també, quan arribava la calor d'estiu i es quedava tot el personal jornalier del poble, sense el treball llogat a les terres d'hortes. Per tant, era en eixos dies lliures de feines al camp quan més se'n solia fabricar l'oriünd calçat trenat d'allí Benifairó.

Xàldiga, 14/07/16, JOSEP BASSET ALBEROLA

Del poema «Carrasca, ferro i herbes a ritme de 6 x 8», en FRANCISCO JOSÉ ALBEROLA CUÑAT, *Benifairó de la Vallidigna en blanc i negre*. Gandia: Tivoli, 2016

Així mateix, cal destacar la tradició musical d'aquesta població: la història de la seua banda, Societat Musical l'Entusiasta de Benifairó de la Vallidigna, es remunta al segle XIX, concretament a l'any 1890 (Peris, 2001: 13).

Il·lustració de la Vallidigna (Casimiro, 1986: 10)

I

HISTÒRIA D'UNA FAMÍLIA
DOLÇAINERA DE BENIFAIRO DE
LA VALLDIGNA: ELS BASSET

1. ELS BASSET: DOLÇAINERS I TABALETERS DE BENIFAIRO DE LA VALLDIGNA²

L'origen de la nissaga: Joan Baptista Basset Casanova (1852-1915)

La nissaga dels Basset de Benifairo de la Valldigna com a família vinculada a la dolçaina i el tabal comença amb Joan Baptista Basset Casanova. Son pare, Joan Baptista Basset Valjean (1827-1852), era un financer francès que per raons de treball s'establí a Gandia el 1850 i en contra dels designis dels seus pares es casà amb una benifaironera, Eleutèria Casanova, l'abril de 1851. La felicitat no durarà gaire ja que Valjean pateix un accident i mor mentre realitza el servei militar, conseqüència de la seua nacionalització com a espanyol, deixant vídua i embarassada la seua esposa pel setembre de 1852. Més endavant, Eleutèria es tornarà a casar i tindrà dues filles i un fill amb el seu nou marit.

La gent del poble acabarà anomenant-lo el *ti* Francés per ser fill, evidentment, d'un francès. El seu nét, Víctor Basset Alberola (1938) —que no va arribar a conèixer el seu avi—, ens diu el següent:

Jo, nét també del personatge que estem anomenant, el meu iaio, he buscat moltes voltes resoldre d'on li va vindre al *ti* Francés el bon costum de conèixer la dolçaina i mai no he pogut desbordar d'on i com el *ti* Francés va elegir ensenyar-se a tocar la dolçaina i el tabalet.

La segona generació: els fills de Joan Baptista Basset Casanova

Joan Baptista Basset Casanova es casa el 1885 amb Josefa Bernat Rico, amb la qual tindrà vuit fills: sis xics i dues xiques. Dels barons, quatre seguiran l'estela de son pare i s'ensenyaran a tocar la dolçaina i el tabal:

1. Baptista Basset Bernat (1890-1963): tabaleta i dolçainer.
2. Josep Basset Bernat (1894-1968): tabaleta.
3. Alfons Basset Bernat (1897-1980): tabaleta.
4. Víctor Basset Bernat (1908-1969): tabaleta i dolçainer.

Els Basset es mantindran operatius durant tota la primera meitat del segle XX. Víctor Basset Bernat és, amb tota probabilitat, l'últim dolçainer tradicional en actiu de la Safor fins que decideix abandonar aquest ofici a primeries de la dècada dels seixanta.

² La informació d'aquest capítol ha estat proporcionada directament de forma oral i també escrita pels nets de Joan Baptista Basset Casanova, els germans Víctor, Alfons i Josep Basset Alberola i la besnéta Rebeca Basset Peris: Annex 2. «Breu biografia del cognom Basset», redactat per Víctor i el capítol 3. «Cent vint anys de dolçainers i tabaletaers Basset», escrit per Josep.

A banda dels records dels fills de Víctor Basset, ens han arribat documents sonors i escrits de Baptista Basset Bernat. Concretament, coneixem tres gravacions arreglades a l'*Antologia de la dolçaina i el tabal* (Fonoteca de Materials, vol. xxxi; pistes 11, 12 i 13)³ i partitures de toques que interpretava recollides a *Canciones, danzas y pregones de Tabernes de Valldigna* (1951).⁴ Així mateix, Alfons Basset Alberola, fill de Víctor Basset, ajudat de la seua memòria, va compilar per escrit aquelles toques que recordava haver sentit a son pare quan l'acompanyava de xiquet amb el tabal. Les transcripcions de les gravacions de Baptista i els arranjaments del repertori de Víctor es presenten a la segona part d'aquest llibre.

La tercera generació: els fills de Víctor Basset Bernat

De tots els néts de Joan Baptista Basset Casanova, només dos dels fills de Víctor seguiran amb la tradició i l'ofici familiars. Víctor Basset Bernat, casat amb Maria Alberola Andrés, engendrà cinc fills tots barons, dels quals dos, en la seua infantesa, acompanyaran son pare com a tabaletes i s'ensenyaran més endavant també a tocar la dolçaina:

1. Alfons Basset Alberola (1941): tabaleta i dolçainer.
2. Josep Basset Alberola (1948): tabaleta i dolçainer.

A la primeria dels anys seixanta, però, quan son pare deixa de tocar públicament, ells també abandonaran aquesta tasca, ja que el duo dolçaina-tabal estava en franca decadència i a punt, gairebé, de desaparèixer de les celebracions festives dels pobles valencians. Tanmateix, referint-se a les dolçaines del seu avi i de son pare, Josep Basset ens indica que seguiren practicant l'afecció en la intimitat:

Però tampoc les oblidarem ni deixarem que la pols dels anys tapara la lluentor, polida per les mans, de tants anys d'història familiar: les fèiem sonar, de quan en quan, aidats sempre de la memòria amb cançons tantes vegades interpretades i eixides dels seus forats.

En els anys noranta, ja com a homes madurs i assaonats per la vida, reprendran per camins diferents, ja més com a afecció, l'art de fer sonar el tabal i la dolçaina. Fins i tot, Alfons, home ja jubilat de la seua feina, es posa a impartir classes dels instruments obrint així la que es coneixerà com a Escola de Dolçaina i Tabalet de la Valldigna des de 1999.⁵

3 *Antologia de la dolçaina i el tabal* [CD] (2012). València, Generalitat Valenciana, Institut Valencià de la Música (Fonoteca de Materials; vol. xxxi i xxxii).

4 CHOVER SALOM, Antonio (1951): *Canciones, danzas y pregones de Tabernes de Valldigna*. València, Diputació Provincial de Valencia, Institución Alfonso el Magnánimo, Instituto Valenciano de Musicología (Cuadernos de Música Folklórica; tom I, núm. 4 i 5).

5 Capítol 4. «Els Basset avui dia», s'explica més detalladament el recorregut vital dins del món de la dolçaina i el tabal tant d'Alfons i Josep com de Rebeca Basset, filla d'Alfons.

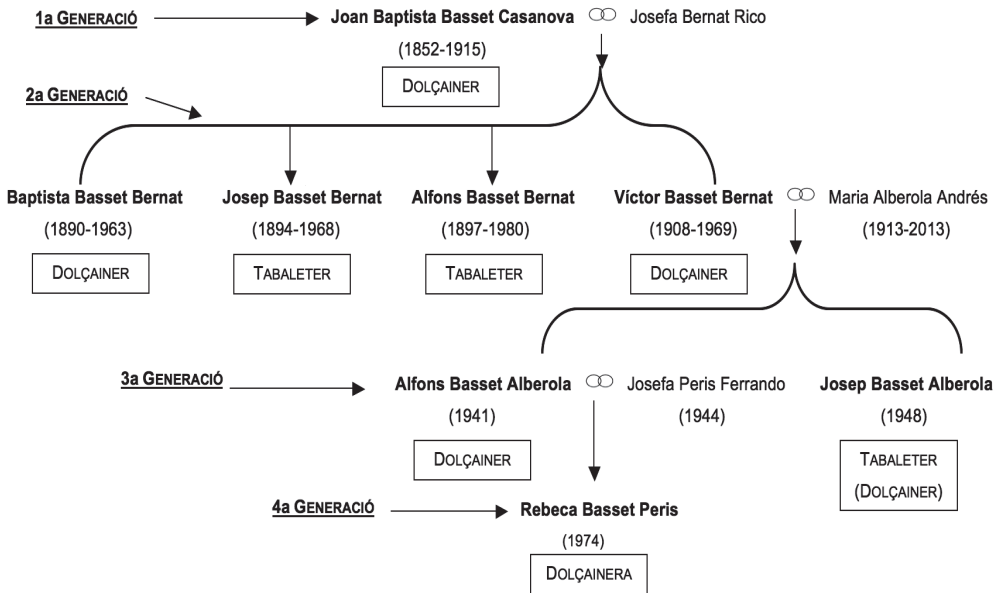
La quarta generació: la filla d'Alfons Basset Alberola

La filla menuda d'Alfons Basset Alberola, Rebeca Basset Peris (1974), amb estudis de Grau Mitjà de Flauta Travessera i coneixements de viola, ja en l'edat adulta li entra el "cuquet" d'aprendre a tocar la dolçaina, la qual cosa farà rebent l'ensenyament de son pare fa només uns quants anys. Es convertirà en companya musical del seu progenitor dins dels Dolçainers i Tabaleters de la Valldigna, agrupació fundada el 2002.

Baptista Basset Bernat acompanyat pel seu nebot Alfons Basset Alberola al tabal, al poble de Simat de la Valldigna, sense data (possiblement, vora l'any 1950, any dalt any baix; segons el propi Alfons). [Foto extreta del Facebook dels Germans Llorca (febrer de 2017)]

ARBRE GENEALÒGIC DELS DOLÇAINERS I TABALETERS BASSET DE BENIFAIRO DE LA VALLDIGNA

NOTES:

1. Només s'hi han col·locat els membres familiars que han sigut dolçainers i/o tabalers.
2. Aquells que porten l'etiqueta de dolçainer han estat prèviament tabalers, seguint la lògica de l'aprenentatge tradicional de la dolçaina i el tabal.
3. En el cas de Josep Basset Alberola, s'ha posat entre parèntesis la seua condició de dolçainer, ja que, malgrat saber tocar la dolçaina, havent-la tocada públicament també, ha destacat, sobretot, en la seua faceta com a tabaler.